

HÀBITAT GENERAL

PAISATGE VEGETAL

Els cursos d'aigua generen en plena zona mediterrània condicions ecològiques especials a causa de la presència d'aigua més o menys abundant i de l'existència d'una certa frescor ambiental que suavitzava les calors de l'estiu. Tot i que el cabal del riu de Scala Dei és força irregular, molt lligat al règim pluvial de la seva conca, en alguns dels trams passa força encaixat al fons de la seva vall, fet que genera espais força ombrívols. La vegetació que hi apareix està formada per plantes més o menys higròfiles compatibles amb el clima de la terra baixa mediterrània. Les comunitats de ribera que s'hi formen constitueixen penetracions eurosiberianes en el país mediterrani amb abundància de caducífols i d'herbes de fulla grossa i tendra.

Fauna associada

Tota mena d'ocells que utilitzen les bardisses com a hàbitat i refugi. Alguns animals aquàtics, com el cranc de riu, i diversos amfibis i rèptils que necessiten el contacte amb l'aigua hi tenen el seu hàbitat. Infinitat d'invertebrats colonitzen els hàbitats humits.

HISTÒRIA DE L'ESPAI, EVOLUCIÓ ECOLÒGICA

Les ribes del riu de Scala Dei han estat des d'antic un espai condicionat i utilitzat com a hort. Alguns encara es conreen en l'actualitat. L'espai natural ha estat totalment transformat pels humans: abancaments i construcció de marges de pedra seca, sèquies de conducció de l'aigua del riu, plantació de determinades espècies arbòries i destrucció sistemàtica d'altres, construcció més recentment de pistes forestals amb maquinària pesant, pasturatge intensiu en èpoques passades, etc.

Riu de Scala Dei.

Editor: Parc Natural de la Serra de Montsant - Comissaris: Fotografia: FEDRENCA, Pedagogia ambiental - Il·lustracions: Isabel Mate

Regulacions i normativa

- Respecteu els senyals, els panells informatius.
- Cal que segueu els senders i camins. La circulació motoritzada només és permesa per les pistes forestals obertes al públic.
- Admireu la vegetació amb respecte, no recol·lecteu elements vegetals si no voleu alterar un espai natural.
- Si trobeu qualsevol animal, no el molesteu ni el captureu. Gaudiu amb la seva observació.
- Respecteu tots els elements del patrimoni arquitectònic
- És expressament prohibit fer foc.
- No embruteu la muntanya amb les vostres deixalles.
- En tot moment heu d'atendre les indicacions dels agents rurals, del personal acreditat del Parc i dels propietaris i veïns de les terres.

Entitat patrocinadora

DIPUTACIÓ DE
TARRAGONA

Parc Natural de la Serra de Montsant

Tel. 977 82 73 10

E-mail: pnmontsant.dmah@gencat.net

<http://www.parcdecatalunya.net>

ITINERARI DE FLORA

Hàbitat

VEGETACIÓ DE RIBERA. RIU DE SCALA DEI LA VILELLA ALTA

Parc Natural
de la Serra
de Montsant

Generalitat de Catalunya
Departament de Medi Ambient
i Habitatge

La Vilella Alta

El terme municipal de la Vilella Alta és ubicat en la conca mitjana del riu de l'Escaladei. El vessant amb el cingle calcari dels Montalts és solcat de barrancs que davallen amb força. A l'altre costat, la carena que passa per la Creu alta i la punta de les Bassetes delimita el vessant format per terres de llicorell també drenades per diversos barrancons.

El poble encimbellat dalt d'un turó, a 330 m d'altitud, pot semblar aliè al riu. Res més allunyat de la realitat. Les vies de comunicació el segueixen o el travessen. Els horts que encara permeten complementar la dieta mediterrània estan tots situats a la seva riba, n'aprofiten les aigües canalitzades o les extreuen de la capa freàtica. Aquest itinerari segueix el riu de l'Escaladei en el seu recorregut pel terme de la Vilella Alta.

La presència d'aigua és quasi permanent en la part NE i acaba sent molt intermitent en la part més propera al poble. Proposem d'observar les diferents fases de reconstitució de la vegetació de ribera que s'hi desenvolupa.

Característiques ambientals

Recorregut per la part més baixa del terme, en el domini de les pissarres compactes del devoniana. El lloc del riu se situa al damunt seu i en diferents indrets les recorre encaixat.

Sòl. Sobre rocam silici (pissarres i llicorelles) s'han acumulat els materials, en bona part calcaris, procedents de l'erosió dels vessants. Les aigües presenten un alt contingut de calç, ja que la part alta de la conca del riu de l'Escaladei està formada majoritàriament per roques calcàries.

Climatologia. Clima mediterrani àrid. La temperatura mitjana és de 15° amb una important oscil·lació tèrmica i glaçades hivernals. Precipitacions: 500 mm anuals, amb una acusada sequera estival.

Vinca.

Elements singulars

TAMARIUS

Íntimament lligats a l'àmbit mediterrani creixen en sòls amb una riquesa en sals superior a la normal. En aquest cas, a les riberes assolellades i seques amb el lloc format per còdols.

GRANS ARBRES DE LA FONT DELS AUBINS

Aquest indret serveix de mostra per poder imaginar-nos quin podria ser l'aspecte d'un espai no afectat per l'acció dels humans. Els habitants de la Vilella Alta han respectat històricament el lloc i hi han permès el desenvolupament de grans arbres. En l'actualitat, hi ha un freixe de fulla estreta, dos xops i un noguer.

HERBASSAR MEGAFÒRIBIC O HERBASSAR ALT

Propi de llocs amb abundància d'aigua, ja sigui corrent o edàfica, i poca il·luminació solar a causa de l'estretor de la ribera. S'hi desenvolupen herbes de fulla ampla i tendre de més de 1 m d'alçada. A la tardor perden la part aèria i conserven fins la primavera borrons plens de vitalitat arran de terra.

ASSOCIACIÓ DE SETGE I CAPIL·LERA

Comunitat de degotall calcari que es pot observar a la riba obaga del riu, més amunt de la font dels Aubins. Segons el biòleg Roger Pasqual, constitueix un hàbitat natural d'interès comunitari que a Catalunya només es desenvolupa al Priorat i als Ports.

Curiositats

A la font dels Aubins els habitants de la Vilella Alta feien berenades i anaven a menjar la mona per Pasqua.

Els Aubins.

Grans arbres dels Aubins.

El tormo del Frare.

ITINERARI DE FLORA

Hàbitat

VEGETACIÓ DE RIBERA. RIUET D'Scala Dei LA VILELLA ALTA

Desnivell: 125 m, de 255 a 380 m.

Punt de sortida: Entrada al poble de la Vilella Alta. Tornada al mateix lloc.

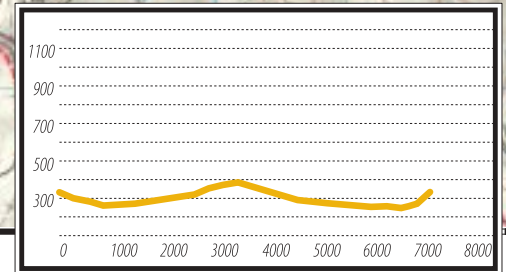
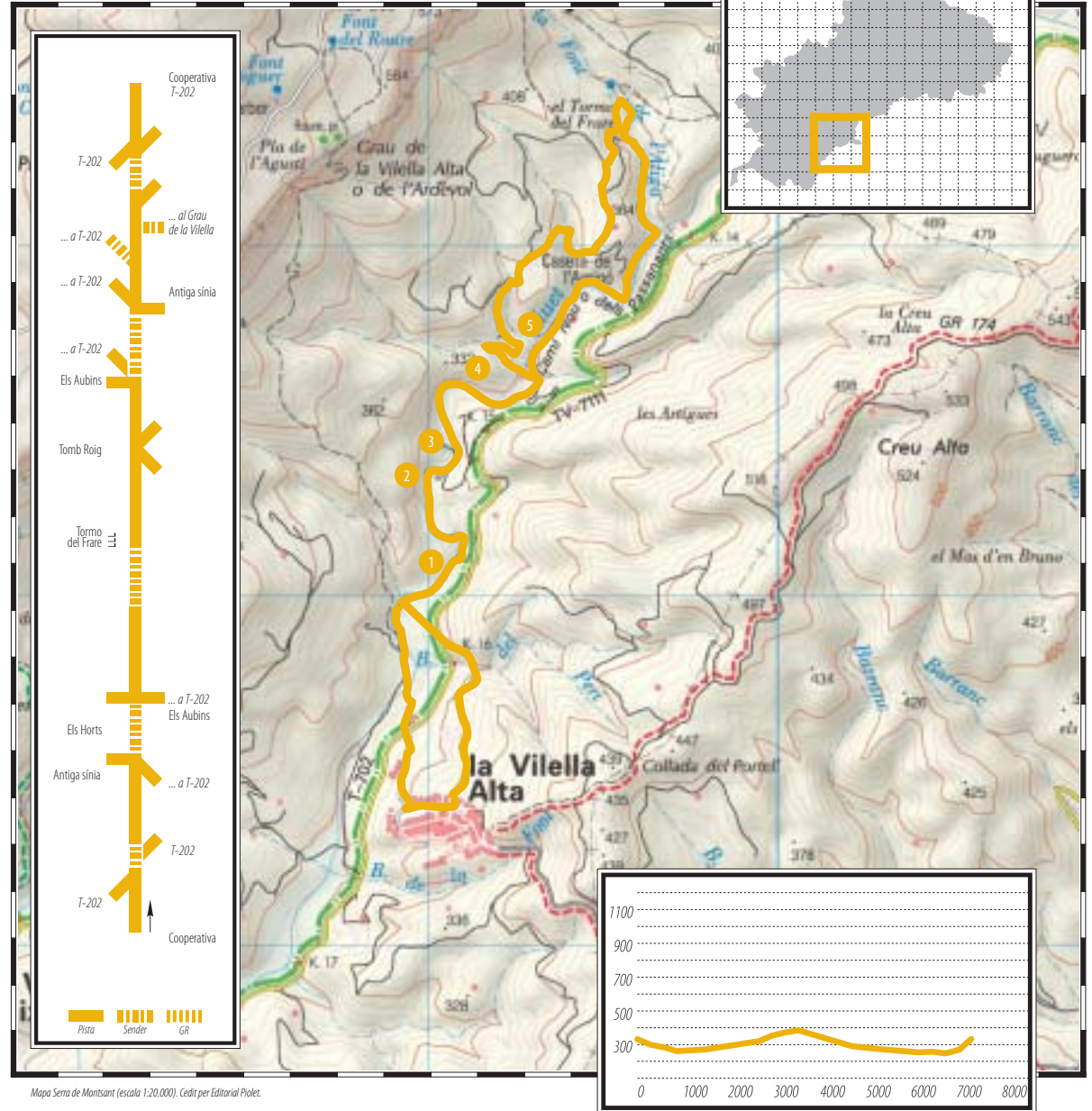
Temps del recorregut: 2h de temps de marxa, cal afegir-hi el temps que s'estigui aturat.

Distància del recorregut: 6,3 km si es fa el circuit complet fins al tormo del Frare. Es pot reduir en 2 km si no se'n fa la part final.

Recomanacions: Com a època de l'any, no és recomanable a l'hivern perquè la majoria d'arbres han perdut la fulla; s'hi pot trobar aigua a la font dels Aubins i a la font de l'Àliga; cal dur calçat adequat per caminar per senders i prou impermeable per travessar el riu quan duu aigua abundant.

Recorregut: Cal no perdre's al començament. Des de la cruïlla de l'accés per la carretera al poble, cal seguir uns metres la T-202 en direcció a Scala Dei per l'esquerra. Hi ha una obertura a la tanca de protecció que dona pas a un sender que baixa fins el llit del riu. A partir d'aquí només cal remuntar-lo i seguir les marques blaves de pintura. La major part del temps discorre per camins de carro (pistes agrícoles) [1] [2] [3]. Només hi ha uns petits trams per senders encaixats entre els marges dels horts [4]. A partir de la font dels Aubins [5], proposem seguir un circuit que permetrà accedir al tormo del Frare, un particular accident geològic admirat des de temps neolític, com ho demostren les seves restes arqueològiques. Per accedir al tormo caldrà deixar el riu i seguir per l'esquerra el barranc de la font de l'Àliga. El retorn es fa per pistes agrícoles que gairebé sense pèrdua ens duran altre cop fins la font dels Aubins.

El camí de retorn des de la font dels Aubins es fa pel mateix lloc de l'anada. En la part final, proposem una lleugera variant per arribar al poble per un altre accés. Cal seguir el llit del riu i deixar enrera el lloc on hem començat el recorregut. Al cap d'una mica trobarem indicat amb pintura blava el sender que permetrà arribar a la T-202 pel costat de l'antic sindicat i, des d'allí, per un ample camí cimentat, pujar fins al poble.

COMUNITATS VEGETALS

ESPAI. Camí de carro que segueix la llera del riu. Espai obert que ha sofert intensament l'acció humana i que en els últims temps no ha estat massa alterat. És en fase de reconstrucció.

COMUNITAT. Tamarigar. Comunitat subforestal que es fa a les rambles del curs fluvial del riu d'Scala Dei fins a la seva incorporació al riu Montsant. La trobem en aquells indrets on la salinitat impedeix que hi prosperin alberedes o salzedes. Es forma sobre sòls molt permeables constituïts per còdols i sorres. És en un espai molt assolat i sec.

ESPAI. Retomb del riu al costat d'un camp conreat. Espai totalment alterat per l'acció humana. No hi ha cap exemplar prou desenvolupat a causa de la neteja sistemàtica de les *males herbes* per part dels humans, és a dir, de tot el que no sigui productiu des del punt de vista agrícola. S'observa la llera del riu de color blanc per la concreció del carbonat càlcic que duu en dissolució l'aigua del riu.

COMUNITAT. Herbassar d'olivarda i ripoll. Les àrees agrícoles desateses o poc sovintejades són envaïdes per una comunitat que exemplifica les primeres etapes de la successió en la terra baixa mediterrània. És un herbassar força dens format per gramínies i herbes llenyoses actives tot l'any.

ESPAI. Llera ampla del riu en llocs amb curs d'aigua permanent. Presència d'hortos a banda i banda relativament allunyats de la llera.

COMUNITAT. Salzedes de sarga en fase de reconstrucció. Són comunitats molt plàstiques, d'altura i frondositat molt variables, formades per diverses espècies de salzes als quals fa costat alguna freixera. Els acompanyen diversos arbustos baixos, també lianes i herbes. El seu poder de colonització i el ràpid creixement dels salzes fan que aquesta comunitat sigui pionera en la regeneració dels cursos d'aigua afectats per les riudes o per l'acció antròpica. En aquest indret, marca el trànsit cap a les alberedes. Fortament inaccessible per als humans per la forma de bardissa que adquireix en la part baixa, només es pot contemplar des de l'exterior.

ESPAI. Pas estret pel costat del riu i entre les parets altes dels horts. Espai més tancat a la insolació, curs quasi permanent d'aigua. La vegetació espontània es redueix a l'espai més proper al curs d'aigua, la resta està conreat.

COMUNITAT. Gatelleda. Bosc de ribera molt dens caracteritzat pel gatell en l'estrat arbori, el poden acompanyar altres arbres. Les espècies del sotabosc són fonamentalment herbàcies (herbassar megafòrbic), encara que també hi creixen arbustos de port alt (sanguinyol) i lianes. És en el riu d'Scala Dei com a comunitat empobrida i fragmentària.

ESPAI. Font del Aubins. L'indret rep el nom per la presència en el passat de grans exemplars d'àlbers, aubins en el llenguatge prioratí. Espai més obert amb un curs quasi permanent d'aigua i amb una llera prou ampla per permetre l'existència del bosc de ribera. En els indrets més humits hi ha un herbassar megafòrbic.

COMUNITAT. Albereda amb vinca en fase de reconstrucció. Esporàdica i fragmentària a llarg del riu d'Scala Dei, és present allí on no ha estat eliminada per a l'aprofitament agrícola. Formada fonamentalment per arbres, no sol dur associats arbustos, tret de l'esbarzer. Presenta abundància de plantes herbàcies, lianoses o reptants. La vinca n'és un indicador principal. Cal remarcar-hi l'absència, en aquests moments, dels àlbers, que van desaparèixer en una riuada a començaments del segle XX.

Espècies

En aquest itinerari podeu trobar:

ARBRES. Àlber, freixe de fulla estreta, xop, gatell, noguer, lledoner

ARBUSTOS I LIANES. Sarga, sanguinyol, arç blanc, tamarü, canya, roldor, esbarzer (abaltret), heura, vidalba, aritjol

HERBES. Vinca, cua de cavall, bova de fulla estreta, matajaia, corretjola grossa, lletsó d'aigua, sarrissa, càrex pèndul, capferrat, castanyola, carbassina, botja d'aigua, botja peluda, dolçanara, setge blau, capil·lera, jonc boval, olivarda, ripoll, cascall bord o del diable, paradella, menta de llop, trèvol, plantatge, agram, ajocaperdius, conillets, salvió blener, crespinnells